

INTERVJU / Darko Suvin, teatrolog in teoretik

Umetnost, meso na okostju teorije

Gregor Butala

Pred dnevi je v Knjižnici Mestnega gledališča ljubljanskega izšel izbor teatroloških študij Darka Suvinna z naslovom *Brechtovo ustvarjanje in horizont komunizma*. »Kdor se kakor koli ukvarja z gledališčem, dramatikom, Brechtom, znanstveno fantastiko, politično epistemologijo ali pa teorijo fašizma, ve, kdo je Suvin,« je ob predstavitvi knjige menil njen urednik in avtor spremne besede Aldo Milohnić. Toda nemara velja vseeno dodati, da je Darko Suvin (rojen leta 1930 v Zagrebu), sicer avtor stotin člankov in vrste knjig ter član kanadske akademije znanosti (od leta 1968 pa do upokojitve leta 2000 je živel in predaval v Montrealu), eden najvidnejših poznavalcev Brechta, h kateremu se je v svojem raziskovalnem delu vedno znova vračal. Obenem je tudi eden tistih, ki so pomembno prispevali k vzpostavitvi teoretskega diskurza o znanstveni fantastiki.

Vaša knjiga ponuja obsežen izbor zapisov o Brechtu, njegovem delu, nekaterih njegovih besedilih in ključnih pojmih iz njegovega teoretskega opusa, ki so nastajali skozi obdobje več kot štirih desetletij. Ali te prispevke – poleg Brechtovega lika – povezuje še kaj?

Rekel bi, da je temeljno izhodišče te knjige neko dejstvo, ki se ga marsikdaj spregleduje, in sicer to, da je bil Brecht izjemen pesnik, eden največjih svojega časa. Kajti šele zato, ker je bil velik pesnik, je bil lahko tudi vse drugo, torej velik dramatik, teoretik gledališča, pa tudi odličan esejist; njegove eseje bi vsekakor uvrstil v antologijo ključnih esejev 20. stoletja, skupaj s *Tremi gvinejami* Virginie Woolf. Vse, kar je napisal, je imelo jasno poetsko obzorje.

Bili ste med tistimi, ki so nekako »predstavili« Brechta jugoslovanskemu okolju, saj je bilo njegovo delo sredi 50. let v Jugoslaviji

skoraj neznano; pozneje ste tudi uredili, prevedli in s komentarji opremili sloviti izbor Brechtovih spisov Dialektika v gledališču (1966). Kaj vas je pri njem tako pritegnilo?

Jugoslovanska partija je bila vsaj v tistem času v kulturnem smislu precej provincialna; še tisti, ki so Brechta poznali, so ga dokaj slabo razumeli, nekateri gledališki praktiki so do njega zaradi svojih meščanskih umetniških izhodišč čutili odpor, spet drugi so menili, da za naše okolje še ni primeren. Sam se s tem seveda nisem strinjal: zame je bil Brecht v 50. letih, ko sem ga spoznaval prek svojega delovanja v mednarodnem združenju študentskega gledališča, neke vrste »titoistični utopist«, zastopnik svobodomiselnega komunizma, kakršnega smo si želeli. Tu bi vam verjetno moral povedati nekaj več o svoji generaciji: moja generacija, sam sem med njenimi najmlajšimi predstavniki, ob koncu vojne sem bil star 15 let, je v svojem bistvu globoko protifašistična. Bili smo priče druge svetovne vojne in ta izkušnja nas je – ne glede na takšne ali drugačne osebne okoliščine – temeljno zaznamovala. Sprva tudi nismo vedeli ničesar o zločinah stalinizma, vedeli smo zgolj, da so komunisti najbolj odločni in najbolj organizirani borci proti fašizmu, ki so nam rešili življenje, tudi moji družini. S komunizmom sem torej povezan s krvjo, če se nekoliko melodramatično izrazim. Toda v 50. letih smo spoznali, da je stalinizem nekaj groznega in da je teorija stalinizma – torej vizija enotne oblasti partije, ki je gonilo vsega in se ji vse drugo prilagaja – povsem zgrešena. Komunisti res vedo, kako priti na oblast, tega jih je naučil Lenin, toda tega, kaj početi, ko oblast enkrat imajo, jih ni mogel naučiti nihče – ker se preprosto ni vedelo. Prvič v zgodovini se je namreč zgodilo, da je neko plebejsko gibanje prišlo na oblast in vzpostavilo nov red.

In tu nastopi Brecht?

V takšnih razmerah potrebujemo pameten, odprt, premišljen komunizem-marksizem. Brecht je bil za nas

antikapitalist in antistalinist, torej popolnoma skladen z duhom socialistične Jugoslavije. O Rosi Luxemburg se je takrat vedelo bolj malo; za Lenineve nauke se je vedelo, toda Lenin ima dva obraza: imamo teoretika, ki je – če beremo *Državo in revolucijo*, odlično teoretsko besedilo – na pol anarhist, toda na drugi strani imamo človeka, ki je moral pozabiti na vse drugo, da bi rešil revolucijo; postati je moral neusmiljen diktator. In je to pač postal, čeprav ne ravno s posebnim navdušenjem. Brecht je bil najboljši primer tega, kar je iskala moja generacija, torej nekakšen komunizem s človeškim obrazom, in to je ponujal v sila privlačni obliki, skozi estetiko, umetnost.

Razumem, ni šlo zgolj za teorijo...

Znanost je lahko zelo suha, kot na primer pri Kantu, vse tiste sheme in pojmi so podobni okostju; in gola pojmovna razsežnost je res zgolj okostje, medtem ko je umetnost meso, ki je na njem in ki nam lahko ponudi nekaj živega, zapeljivega, človeškega. Dante, recimo, je vzel pojmovni okvir *Božanske komedije* iz srednjeveškega katolicizma, toda beremo jo zaradi njenega mesa – zato tudi raje vzamemo v roke Danteja kot pa Tomaža Akvinskega. Brecht nam je ponujal tako pojmovno hrbtnico kot meso, pri njem dobimo tako spoznanje kot užitek. V svoji estetski očarljivosti je bil Brecht moj – in naš – način, da se razpravlja o svobodomiselnem, anarhičnem komunizmu.

Toda danes se Brechta verjetno bere drugače kot v 50. letih prejšnjega stoletja.

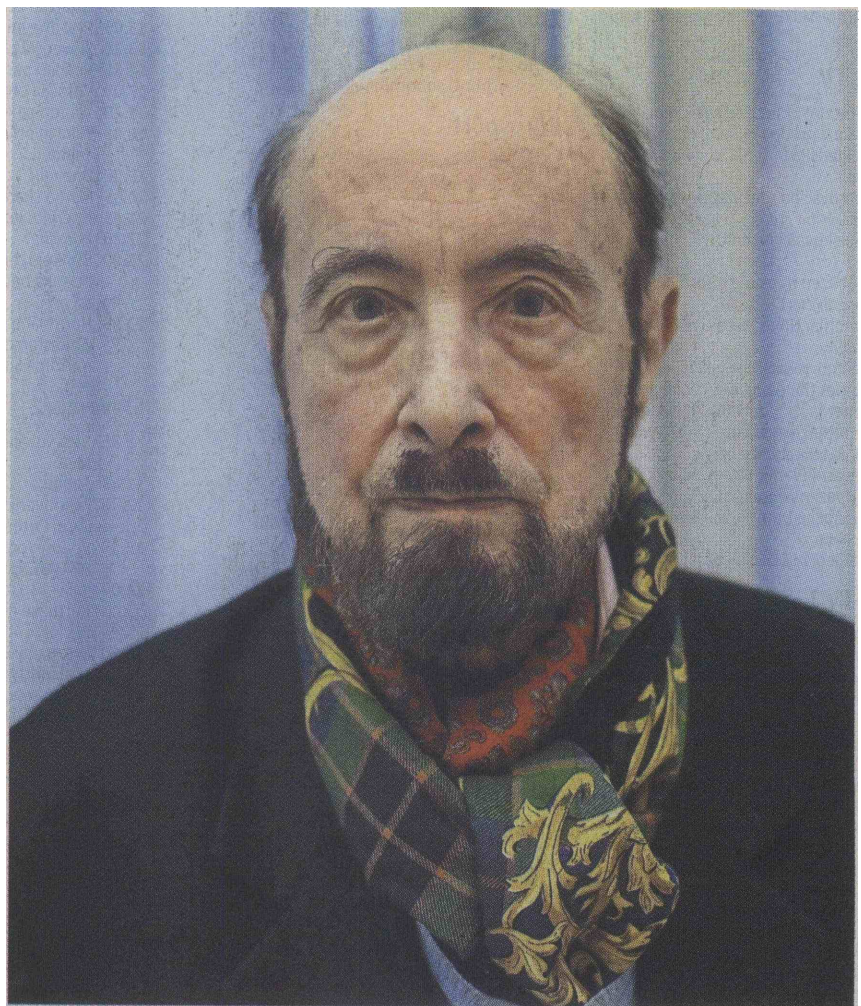
Seveda, saj so se tudi razmere resno spremenile. Vzemimo za primer Brechtovo izvrstno dramo *Sveta Ivana Klavniška* (pri nas še ni bila ne prevedena ne uprizorjena, op. p.), ki se dogaja v čikaških klavnicah, tistih iz romana *Džungla* Upton Sinclairja. Ta drama v 50. letih, zlasti v državi blaginje, naj je bila ta titoistična ali zahodnega tipa, ni mogla biti zanimiva – gospodarske krize ni bilo, stavk tudi ne. Danes pa nam neposredno govori

o času, ki ga živimo, in jasno, da se jo razume drugače kot takrat.

Teoretsko ste se veliko posvečali tudi znanstveni fantastiki. Ali lahko nekdo postane komunist, ker prebira znanstveno fantastiko?

Seveda lahko, se razume! Kajti znanstvena fantastika nam govori, da stvari niso nujno takšne, kakor jih poznamo. Saj veste: neki planet ima morda lahko metansko in ne kisikovo atmosfero; gravitacija na njem je lahko drugačna kot na Zemlji. In seveda je lahko tudi družbeni ustroj drugačen – recimo, družba brez konflikta verjetno res ni mogoča, lahko pa si predstavljamo družbo, v kateri ni antagonističnih konfliktov. Kjer torej ni konflikta v smislu, da lahko nekdo preživi zgolj na račun uničenja drugega, *mors tua vita mea*, kot bi se reklo. Kajti kaj je, na primer, antagonistični konflikt? To, da sem jaz lahko bogat le, če si ti reven. Ti in še pet milijonov drugih – kot je to danes. x

Šele zato, ker je bil velik pesnik, je bil lahko Brecht tudi vse drugo, torej velik dramatik, teoretik gledališča, pa tudi odličen esejist.

»Brecht je bil najboljši primer tistega, kar je iskala moja generacija, torej nekakšnega komunizma s človeškim obrazom, in to je ponujal v sila privlačni obliki,« svoje zanimanje zanj pojasnjuje Darko Suvin. Jaka Gasar